

Грантове фінансування як запорука стабільності бізнесу

Стешенко Олена Дамирівна

к.е.н., доцент, Український державний університет залізничного транспорту м.

Харків ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5117-0585>

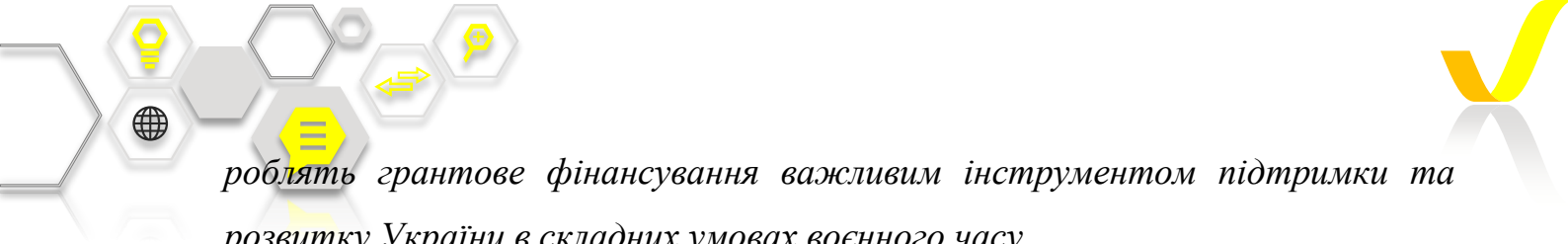
Мозговий Євген Валерійович

к.е.н, Харківський національний університет міського господарства

імені О.М. Бекетова, м. Харків ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8098-5421>

Прийнято: 05.07.2024 | Опубліковано: 29.07.2024

***Анотація.** Статтю присвячено особливостям грантового фінансування українського бізнесу в умовах воєнного стану. Розглянуто еволюцію становлення поняття «грант». Визначено, що грантове фінансування виступає як спосіб забезпечити фінансування для проектів, програм та ініціатив українського бізнесу. Окреслено характерні ознаки грантів, як частини економіко-правової системи України. Підсумовано, що всю сукупність грантових оголошень в умовах воєнного стану за цільовим призначенням можна поділити на три основні групи. Пріоритет в отриманні грантів мають підприємці, які готові створювати нові робочі місця та працевлаштовувати ВПО чи представників інших ключових груп, релокованому бізнесу, що переїхав із зон бойових дій. У статті порушено питання оцінювання переваг та недоліків грантового фінансування. Проаналізовано сучасні грантові програми. Зроблено висновок, що переваги*

роблять грантове фінансування важливим інструментом підтримки та розвитку України в складних умовах воєнного часу.

***Ключові слова:** грантові програми, фінансові ресурси, грантове фінансування, підтримка та розвиток бізнесу.*

Grant funding as a guarantee of business stability

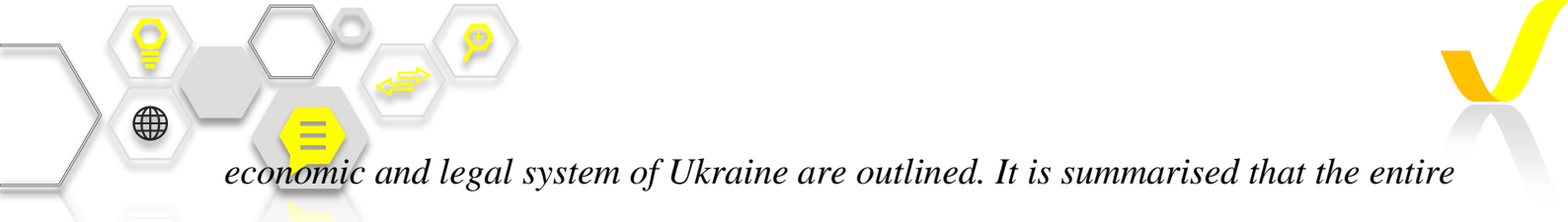
Olena Steshenko

PhD in Economics, Associate Professor (USURT) <https://orcid.org/0000-0001-5117-0585>

Ievgen Mozgovyi

PhD in Economics O.M. Beketov Kharkiv National University of Urban Economy
<https://orcid.org/0009-0005-8098-5421>

***Abstract.** In today's world, access to financial support is critical for successful business development and the implementation of social projects. The number of grant programmes in Ukraine is constantly growing. Moreover, such targeted funding can be obtained through government initiatives, private companies or international organisations. The article is devoted to the peculiarities of grant financing of Ukrainian business under martial law. The evolution of the concept of "grant" is considered. It is determined that grant financing is a way to provide funding for projects, programmes and initiatives of Ukrainian business. Grants cannot revive scientific instrumentation in the country, cannot re-equip organisations, and generally cannot systematically support the scientific infrastructure that provides basic funding for innovation. Grants can provide for full funding of the project from donor funds or with partial participation of the enterprise. Compared to other financing instruments (bank loans, attracting investors, raising funds directly from philanthropists, crowdfunding, etc.), grants have important advantages. The characteristic features of grants as part of the*

economic and legal system of Ukraine are outlined. It is summarised that the entire set of grant announcements under martial law can be divided into three main groups according to their intended purpose: support for a certain category of population; support for processing industry enterprises, energy enterprises, projects related to countering disinformation, cyber defence; increasing the export potential of enterprises, development of Ukrainian start-ups, project promotion, etc. Analysed government grant support programmes and grants from foreign countries and international financial institutions. Priority in obtaining grants is given to entrepreneurs who are ready to create new jobs and employ IDPs or representatives of other key groups, and to relocated businesses which have moved from the war zones. The article raises the issue of assessing the advantages and disadvantages of grant funding. Modern grant programmes are analysed. It is concluded that the advantages make grant funding an important tool for supporting and developing Ukraine in difficult wartime conditions.

Keywords: *grant programmes, financial resources, grant funding, business support and development.*

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану український бізнес стикається з численними проблемами, які впливають на його стабільність та розвиток. Це руйнування та значні пошкодження транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури, що ускладнює логістику, постачання сировини та продукції. Багато підприємств змушені переміщувати свої виробничі потужності до безпечніших регіонів, що вимагає значних витрат і часу на адаптацію. Через воєнний стан підприємці втрачають доступ до своїх традиційних ринків збуту, як внутрішніх, так і зовнішніх, що призводить до зниження продажів та доходів. Але найбільшою проблемою є нестача фінансових ресурсів. Банки обмежують кредитування, зростають витрати на страхування ризиків, іноземні інвестори обережніше ставляться до вкладень у країну, що перебуває у стані війни, що в свою чергу призводить до зменшення притоку інвестицій та уповільнення розвитку нових проєктів.

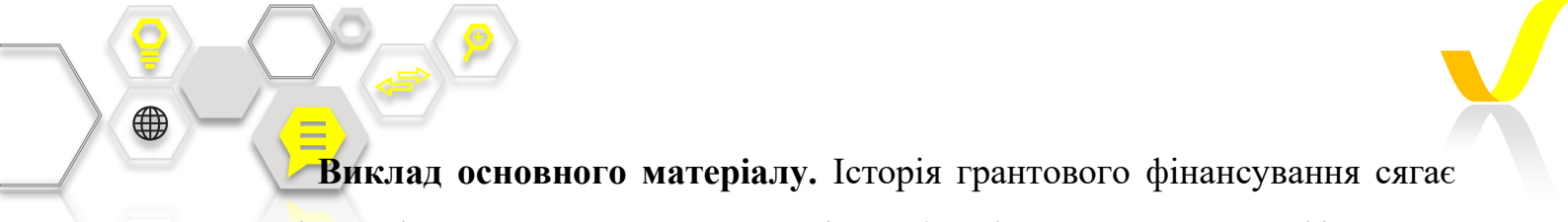
Для підтримки бізнесу в умовах воєнного стану уряд України та міжнародні організації надають різні форми допомоги, такі як фінансова підтримка, податкові пільги, консультаційні послуги та програми з відновлення інфраструктури. Однак, подолання цих викликів вимагає часу, зусиль та значних ресурсів.

Альтернативним ресурсом для забезпечення фінансової стабільності українського бізнесу є отримання грантів. Грантове фінансування – це спосіб забезпечити фінансування для проєктів, програм та ініціатив українського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем використання грантового фінансування присвячено праці багатьох українських вчених. Зокрема, Бондарчук Н. В. зазначав, що проблеми грантового фінансування неможливо вирішити без активної участі держави, яка має розробити цільові державні програми із забезпечення фінансової підтримки цільових грантів [1]. Мельник Т. Ю. проаналізував проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу, якими було використано фінансові гранти [2]. Приліпко С. М. зробив висновок, що іноземні інвестиції, залучені від міжнародних проєктів технічної допомоги, відіграють важливу роль у розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасних наукових праць з питань грантового фінансування виявляє недостатність вивчення специфіки його застосування, зокрема характерних особливостей програм в умовах воєнного стану. Залишаються недослідженими умови надання грантових програм підприємцям, фінансові бюджети та перспективи проєктів, що фінансуються грантовими ресурсами.

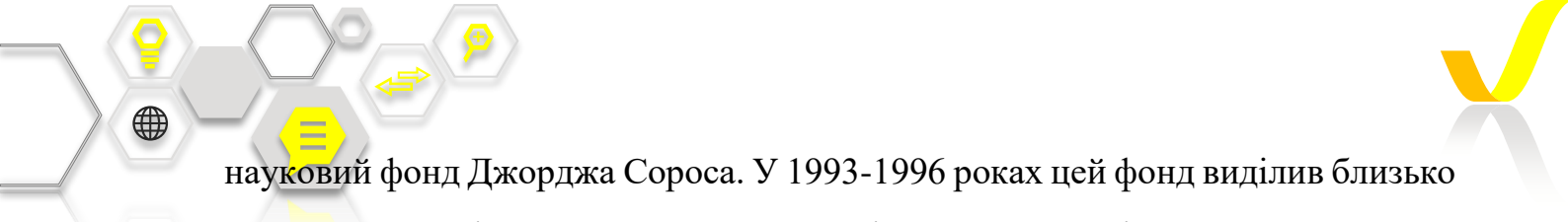
Метою статті є дослідження програм державної грантової підтримки та грантів від іноземних держав та міжнародних фінансових інституцій для розвитку інноваційних та соціальних проєктів; виявлення специфіки та пріоритетів грантового фінансування як запоруки стабільності українського бізнесу в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Історія грантового фінансування сягає давніх часів, коли меценати, королі та багаті люди надавали фінансову підтримку митцям, науковцям та громадським діячам для здійснення різних проєктів.

У Стародавній Греції та Римі багаті громадяни надавали кошти для підтримки мистецтва, театру та науки. Це була своєрідна форма меценатства, що мала на меті збереження і розвиток культури та знань. У середньовічній Європі церкви та монастирі відігравали важливу роль у підтримці освіти та науки, надаючи кошти на дослідження та навчання. Меценати, такі як Медічі у Флоренції, також фінансували митців і вчених. У період Відродження меценатство досягло нового рівня. Заможні родини підтримували художників, архітекторів і вчених, таких як Леонардо да Вінчі і Мікеланджело. З розвитком індустріалізації і появою великих корпорацій, філантропи, такі як Ендрю Карнегі і Джон Д. Рокфеллер, почали створювати фонди, які надавали гранти на різні соціальні, освітні та наукові проєкти. У ХХ столітті грантове фінансування стало більш структурованим. Були створені численні фонди, такі як Фонд Рокфеллера, Фонд Форда, Фонд Карнегі, які надавали значні кошти на дослідження, освіту, культуру та охорону здоров'я. У ХХІ ст. грантове фінансування продовжує розвиватися. З'явилися нові джерела фінансування, такі як Європейський Союз, ООН, а також численні приватні фонди та організації, які підтримують різноманітні проєкти по всьому світу. Технологічні платформи, такі як Kickstarter і GoFundMe, також сприяють залученню коштів для різних ініціатив [4].

В економіко-юридичному середовищі України термін «грант» з'явився відносно недавно. Раніше в Радянській Україні не існувало аналогічного правового поняття. Через тоталітарну структуру радянської держави і суспільну власність створення недержавних чи інших благодійних фондів, які надавали б грантову підтримку, було неможливим. В Україні термін «грант» став широко відомим завдяки діяльності американського інституту «Відкрите суспільство» (Open Society Institute, OSI), відомого також як Міжнародний

науковий фонд Джорджа Сороса. У 1993-1996 роках цей фонд виділив близько 120 млн доларів для проведення досліджень у галузі природничих наук українськими вченими.

За останні часи гранти стали частиною економіко-правової системи України, яка характеризується такими ознаками, як:

- безоплатність та безповоротність;
- цільове використання на суспільно-корисні цілі;
- надання на основі конкурсного відбору, що включає рецензування (експертизу) грантового проекту, а також звітування про цільове використання коштів.

Доцільно визначити грант як форму додаткового фінансування, призначену для реалізації проєктів, проведення наукових досліджень, розвитку бізнесу, основною особливістю якої є безоплатність та безкоштовність. Гранти допомагають організаціям або індивідуальним виконавцям реалізувати свої ідеї, досягти поставлених цілей і сприяти загальному добробуту громади. Нажаль, гранти не розв'язують багатьох із числа значущих проблем розвитку бізнесового середовища. За допомогою грантів неможливо відродити інвестиційно-інноваційний клімат в Україні, не може бути здійснено технічне переоснащення підприємств і загалом не може системно підтримуватися ринкова інфраструктура, що передбачає базове фінансування інновацій. За допомогою грантів не може бути вирішена проблема працевлаштування молоді на стратегічно важливих підприємствах, оскільки для цього необхідна зміна соціального статусу, вирішення житлових проблем, висока заробітна плата тощо. Розвиток економіки країни передбачає системність, довготривалість і стабільність.

Всю сукупність грантових оголошень в умовах воєнного стану за цільовим призначенням можна поділити на три основні групи:

- 1) підтримка певної категорії населення (ветерани та їхні сім'ї, студенти, аспіранти, молодь, представники творчих професій);

2) галузеві (підтримка підприємств переробної промисловості, енергетичних підприємств, проекти, пов'язані з протидією дезінформації, кіберзахистом);

3) збільшення експортного потенціалу підприємств, розвиток українських стартапів, просування проєктів тощо.

Грантову допомогу зараз надають як державні інституції, так і приватні та міжнародні донорські організації. Гранти на бізнес від держави чи недержавних організацій передбачають надання порівняно невеликих сум, що найчастіше не перевищують 40–50 тис. доларів США. Пріоритет в отриманні грантів мають підприємці, які готові створювати нові робочі місця та працевлаштовувати ВПО чи представників інших ключових груп, релокованому бізнесу, що переїхав із зон бойових дій. Фінансування використовується на оплату праці, закупівлю сировини та матеріалів, орендну плату за приміщення, закупівлю чи оренду обладнання, лізинг і консультативні послуги тощо. Основні грантові програми для підтримки розвитку бізнесу в умовах воєнного стану в Україні наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

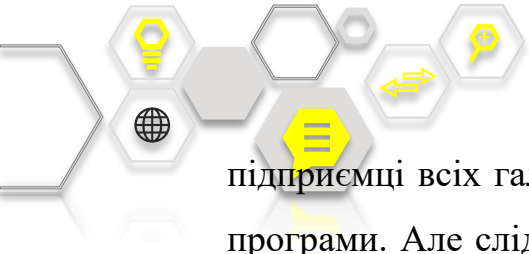
Характеристика грантових програм в Україні [5-11]

Програми	Напрями	Призначення та особливості програми	Фінансовий бюджет
1	2	3	4
Програми державної грантової підтримки	мікрогранти для створення власного бізнесу «Власна справа»	На придбання чи лізинг обладнання, закупівлю сировини та матеріалів, оренду приміщень. Обов'язкова умова надання коштів - створення 1-2 робочих місць	від 50 до 250 тис грн
	гранти для розвитку переробного підприємства	Створення нового переробного підприємства, або для розширення наявних потужностей з метою створення щонайменше 25 робочих місць. Основна умова - співфінансування. При оформленні першої тисячі грантів держава компенсує до 70% вартості проєкту (не менше 30% - внесок отримувача держдопомоги). Тоді як для решти грантів діє інше	максимальний розмір 1,8 млрд грн

		співвідношення: до 50% вартості – за рахунок грантів та не менше 50% – кошти отримувача (власні або кредитні)	
	державне фінансування закладки саду	Основна умова програми – створення нових робочих місць. Також має бути належним чином підтверджене право власності або користування земельною ділянкою.	від 140 до 400 тис грн за 1га насаджень
	кошти для розвитку тепличного господарства	Основна умова – у поданих проектах на створення саду і на будівництво теплиць обов'язково мають бути передбачені система зрошення та водозабір.	до 7 млн грн
Гранти від іноземних держав та міжнародних фінансових інституцій	гранти малим та середнім підприємствам України для зростання бізнесу від Європейського банку реконструкції та розвитку завдяки фінансуванню ЄС і країн-донорів	Залучення висококваліфікованих консультантів, котрі допоможуть трансформувати бізнес, надаючи кошти для часткової оплати їхніх послуг. Це підтримка малих й середніх підприємств зі штатом до 250 працівників, які працюють більше двох років. Програма стосується усіх секторів економіки, окрім фінансового, страхового, тютюнового, ігрового, виробництва міцних алкогольних напоїв та ВПК.	сума кожного гранту - від 25% до 75% вартості консалтингових послуг, але не більше 10 000 євро
	програма міжнародної технічної допомоги «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі»	Фінансування інвестиційних проектів українських мікро-, малих та середніх підприємств в умовах воєнного стану. Компенсує до 30% від вартості відповідних проектів. Фокус підтримки зосереджується водночас як на релокованих підприємствах, так і на нерелокованих, які планують здійснювати інвестиції у свою виробничу діяльність. Основні умови: не менше 70% бізнесу має перебувати у приватній власності; бізнес має існувати не менше одного року; бізнес не може класифікуватися як високоризиковий відповідно до стандартів НБУ.	загальний бюджет 2,4 млн євро, включаючи 1,3 млн євро як початкову суму доступну для грантів
	гранти «ReadyForEU»	Допомога українському бізнесу в євроінтеграції. Конкурси фінансуються в межах	загальний бюджет 7,5 млн євро

		Програми внутрішнього ринку ЄС. Проєкт розрахований для українських малих та середніх підприємств, котрі постраждали від війни.	
	програма «EU4Environment», що фінансується Євросоюзом	Розширення діяльності і підтримка «зеленого» відновлення промисловості та релокації українських підприємств. Передбачає визначення потреб у відновленні переміщених виробництв та можливостей їх відновлення у цільових регіонах, консультування підприємств за обраними напрямами, пошук та підбір фінансових можливостей для «зеленого» відновлення, його популяризацію через успішні бізнес-кейси.	бюджет 3 млн євро
	програма «Економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу», що фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини через Банк розвитку KfW.	До участі запрошують малі та мікропідприємства, що релокуються або ведуть діяльність у Києві, Київській, Львівській, Закарпатській, Сумській, Чернігівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Полтавській, Дніпропетровській чи Харківській областях	максимальна сума гранту для мікропідприємства - 4,5 тис. євро (у гривневому еквіваленті), а для малого підприємства – 20 тис. євро (в еквіваленті).

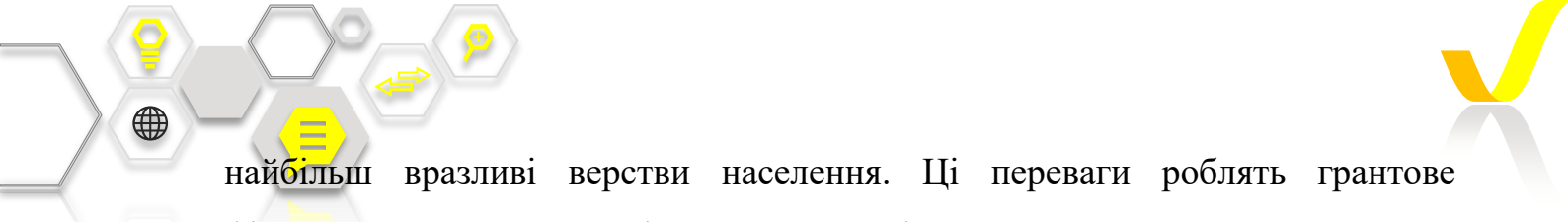
Проаналізував державні та регіональні грантові програми підтримки підприємництва, можна визначити їх широке коло цілей: від розвитку інноваційних технологій українського бізнесу до підтримки маркетингу та зовнішньоекономічної діяльності. Не менш значну роль відіграють і міжнародні донорські організації, котрі зосереджують зусилля на сприянні євроінтеграції та глобалізації українського бізнесу. Окрім двох перших груп грантових програм існують і спеціалізовані проєкти для конкретних галузей економіки чи видів підприємницької діяльності. Ще одним джерелом отримання фінансових ресурсів є благодійні фонди та громадські організації. Вони регулярно оголошують конкурси грантових заявок, переможці яких отримують додаткове фінансування. У таких конкурсах можуть взяти участь

підприємці всіх галузей господарювання у межах спрямування тієї чи іншої програми. Але слід акцентувати увагу, що в переважній кількості грантових конкурсів є вимоги щодо певних показників підприємства-отримувача, зокрема: чисельності робітників, його річного доходу. Це пов'язано з тим, що малі та середні підприємства становлять 99% від усього бізнесу ЄС. Тож визначення бізнесових структур є важливим для доступу до фінансування та програм підтримки міжнародних фінансових інституцій, спрямованих саме на ці підприємства. Наприклад, грантові ресурси можуть залучити середні (кількість персоналу менше 250 осіб, річний дохід ≤ 50 млн.євро, річний баланс ≤ 43 млн євро), малі (кількість персоналу менше 50 осіб, річний дохід ≤ 10 млн євро, річний баланс ≤ 10 млн євро) та мікропідприємства (кількість персоналу < 10 , річний баланс ≤ 10 млн євро, річний баланс ≤ 10 млн євро), але не великі [12].

На підставі викладеного доцільно визначити переваги та недоліки сучасного грантового фінансування в Україні. До позитивних рис отримання грантів відноситься підтримка проекту державними чи міжнародними організаціями та його безоплатність і безповоротність. Але слід враховувати, що розмір гранту має чітко визначені фінансові ліміти. Для його отримання потрібно вчасно підготувати пакет різних документів, з врахуванням певних вимог до проєктів, які допускаються до конкурсу. Також деякі гранти передбачають аудит та регулярну звітність за проєктом.

Висновки. Отже, що грантові програми – це можливість розвитку та вдосконалення українського бізнесу. Вони не потребують повернення, що знімає фінансовий тиск з отримувачів та дозволяє зосередитися на реалізації проєктів. Гранти стимулюють розвиток нових технологій, стартапів та освітніх ініціатив, що є особливо важливим для відновлення та модернізації країни в сучасні складні часи. Отримання грантів вимагає високого рівня підготовки проєктів, що сприяє підвищенню професійних навичок та компетенцій підприємців. Фінансування проєктів, спрямованих на соціальну підтримку, допомагає зменшити соціальну напруженість та підтримати

найбільш вразливі верстви населення. Ці переваги роблять грантове фінансування важливим інструментом підтримки та розвитку України в складних умовах воєнного часу.

Перспективи зростання соціально значущих проєктів, що фінансуються грантовими ресурсами стануть предметом наступних досліджень.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Н. В. Проблеми функціонування механізму венчурного фінансування в Україні. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6088/6342> (дата звернення: 10.06.2024)

2. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 2 (100). С. 3–11. (дата звернення: 12.06.2024)

3. Приліпко С. М. Залучення іноземних інвестицій у розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Кооперативні читання: 2014 : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 27–29 берез. 2014 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2014. С. 174–179. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/1323/Cooperative_2014_174-179.pdf (дата звернення: 12.06.2024)

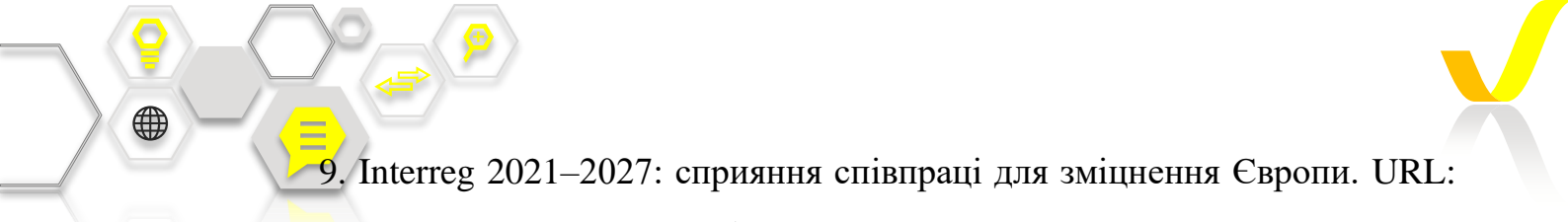
4. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/> (дата звернення: 27.06.2024).

5. Ліга закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/reader/BZ013202> (дата звернення: 20.06.2024)

6. Марченко О.В., Сушко Д.О. Методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах та конкурсах. Дніпро : ДДУВС, 2018. 68 с

7. Програма eРобота. URL: <https://erobota.diiia.gov.ua/#start> (дата звернення: 24.06.2024).

8. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (дата звернення: 21.06.2024)

9. Interreg 2021–2027: сприяння співпраці для зміцнення Європи. URL: <https://interreg.eu/about-interreg/> (дата звернення: 25.06.2024).

10. NSF-funded Nobel Prize winners in science through 2014. URL: https://www.nsf.gov/news/news_summ.jsp?cntn_id= 100683 (дата звернення: 25.06.2024).

11. Scimago institutions rankings URL: <https://www.scimagoir.com/rankings.php?country=UKR&fbclid=IwAR1cBC6c9XRbKPAml1UtwM5pU> (дата звернення: 25.06.2024)

12. Гернего Ю.О. Критерії успіху грантової заявки в умовах посилення ролі соціально орієнтованого бізнесу. URL: <http://surl.li/jtfxh> (дата звернення: 27.06.2024)